

לע"נ הרב יעקב יצחק בן ר' אברהם דוד ז"ל, ורעייתו מרת ברוריה בריינה בת ר' שלמה הכהן ע"ה

פרשת דברים

"אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין תפל ולבן וחצרת ודי זב"ב"

(דברים פרק א, א)

שתוכחות אלו לא נאמרו בעת החטאים כיון שהתיירא משה מן העם, ורק לאחר שמתו כולם אמר את הדברים לבניהם, לכן לפני דברי משה שנאמרו בלשון עצמו [ה' אלוקינו דיבר אלינו וגו'] הקדימה התורה לומר את הפסוקים הראשונים בלשון נסתר, להעיד על משה רבינו, שכל התוכחות שיוזכרו בספר זה אינם חדשים, אלא אמר אותם משה רבינו כבר במקומות השונים שהיו בהם ישראל, אלא שדרך התורה לקצר במקום אחד ולהאריך במקום אחר. (שאלה א).

שאלה: כיון שכל דברי משה רבינו בספר זה נאמרו בערבות מואב על ירדן יריחו, כמבואר בהמשך הפסוקים, איך פתח ואמר שדיבר אותם משה במדבר, בערבה, מול סוף וכי, שהם מקומות שונים.

תשובה: כיון שבספר זה הובאו דברי משה רבינו שהוכיח את ישראל על עוונות שונים שלא הובאו תוכחות אלו במקומם [כמו בפרשת המרגלים, שנוספו כאן דברים רבים שלא הובאו בפרשת שלח], היה מקום לחשוש שיהיו בני אדם שיאמרו

"ויחי בארבעים שנה פעשתי עשר חדש באחד לחדש דבר משה אל בני ישראל ככל אשר צוה ה' אתו אלהם, אחרי חפתו את

סיחון מלך האמורי אשר יושב בחשבון ואת עוג מלך הבשן אשר יושב בעשתרת בארבעי, בעבר הירדן בארץ מואב הואיל

משה באר את התורה הזאת לאמור" (דברים פרק א, ג-ה)

שעד אותו יום של עשתי עשר חדש באחד לחודש, כבר דיבר משה את כל מה שציוה אותו ה' [אך אין הכוונה שבאותו יום אמר את הכל], אלא כיון שחלק מהדברים באו בקיצור וברמז, ובחלק מהדברים לא התבארו כל פרטיהם ודקדוקיהם, כי היה משה חי עמהם ויכול לבאר להם את הכל, עתה כשראה שקרב יום מיתתו, וראה זאת על ידי שהיכה את סיחון ועוג, וידע שלאחר מלחמה זו יאסף אל עמיו, וכן ממה שהיו כבר בעבר הירדן ומוכנים להכנס לארץ, ראה משה רבינו שיש צורך לבאר את כל דברי התורה שכבר אמר לישראל, בביאור מושלם שלא יהיו בו ספיקות כלל. (שאלה ג).

שאלות: א. כיון שכתב נאמר בתחילת הפרשה 'אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן', מדוע הוצרכה התורה לחזור ולכתוב בתחילת הפרשה 'בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר את התורה הזאת'. ב. מה השייכות של הפסוק 'אחרי הכותו את סיחון מלך האמורי' לדברי משה. ג. משמעות הלשון 'באר משה' שלא הוסיף דברים חדשים, אך באמת בתוך הספר יש מצוות חדשות שלא הוזכרו קודם לכן. תשובה: כדי שלא יהיו בני אדם שיפקפקו ויאמרו שחידש משה רבינו מצוות חדשות עתה, הקדימה התורה להעיד שכל המצוות נאמרו על ידי משה קודם לכן, ופירוש הכתוב הוא

”וּתְקַרְבוּן אֵלַי בְּלִבְכֶם וּתְאָמְרוּ נְשַׁלְחָה אֲנָשִׁים לְפָנֵינוּ וְיַחְפְּרוּ לָנוּ אֶת הָאָרֶץ וְיִשְׁבּוּ אִתָּנוּ דִּבֶּר אֶת הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר נַעֲלָה בָּהּ וְאֶת הַעֲרִים אֲשֶׁר נִבְּאָה אֲלֵיהֶן” (דברים פרק א, כב) ”וַיֵּצֵא הָאֱמֹרִי הַיָּשֵׁב בְּהָר הַהוּא לְקִרְאָתְכֶם וַיְרַדְפוּ אֹתְכֶם כַּאֲשֶׁר תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים וַיִּבְּתוּ אֹתְכֶם בְּשַׁעִיר עַד חֲרָמָה” (דברים פרק א, מד) ”אֵל תִּתְּנֶנּוּ בָּם כִּי לֹא אֵתֶן לָכֶם מֵאֲרֻצִּים עַד מִדְּרֹךְ כַּף רִגְלִי כִּי יִרְשָׁה לַעֲשׂוּ נְתַתִּי אֶת הַר שַׁעִיר” (דברים פרק ב, ה) ”וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי אֵל תִּצַּר אֶת מוֹאָב וְאֵל תִּתְּנֶנּוּ בָּם מִלְחָמָה כִּי לֹא אֵתֶן לָהּ מֵאֲרֻצֵּי יִרְשָׁה כִּי לְבָנַי לֹאֻט נְתַתִּי אֶת עַר יִרְשָׁה” (דברים פרק ב, ט)

מסוימות, ומתוך כך יבואו לחשוב שאין כאן הנהגה מיוחדת מאת ה', אלא כדרכי הטבע שיש בכל האומות, שלפעמים מנצחים ולפעמים מנוצחים, ולכן הקדים משה רבינו לבאר את הדברים הללו ולומר להם שהטעם שהתעכבו ארבעים שנה במדבר היה מחמת חטא המרגלים, ושנפלו במלחמה לפני האמוריים כיון שעלו ללא רשות ה' ולאחר שמשה רבינו התרה בהם, ונמנעו מלהלחם באדום עמו ומואב על פי ציווי ה', והנצחון על סיחון ועוג לא היה בדרך הטבע אלא בהנהגת ה'. ולאחר שביאר להם דברים אלו, שהם יסודות האמונה, ששומר מצוה לא ידע דבר רע, ועין ה' אל יראיו, חתם את דבריו באומרו (דברים ד א) 'וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל שְׁמַע אֶל הַחֻקִּים וְאֶל הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מְלַמֵּד אֹתְכֶם לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תִּחְיוּ וּבְאַתֶּם וִירְשֶׁתֶם אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נָתַן לָכֶם'. (שאלות ח, יא).

שאלות: א. אם היתה כוונת משה רבינו להוכיח את ישראל, מדוע הקדים את חטא המרגלים, שהיה אחרון בזמן, ולא הזכיר תחילה את חטא העגל שהיה החמור ביותר והראשון בזמן, ועוד עוונות רבים שהיו קודם לחטא המרגלים. ב. לשם מה הזכיר כאן משה רבינו את ציווי ה' שלא להתגרות מלחמה באדום, עמון ומואב, והרי אין בזה כל ענין של תוכחה על חטא, ואם היה זה רק כדי לספר דברים שאירעו להם, הרי השמיט דברים רבים שהיו באותם זמנים ולא הוזכרו כאן. תשובה: כיון שתכלית כל הדברים שדיבר משה היא להשריש בלב העם את הדבר ששכר המצוות הוא ירושת הארץ, וידע משה רבינו שכבר מתו כל אנשי הדור הראשון שיצאו ממצרים, וחשש שמא בניהם יתמהו על דברים מסוימים שראו ושמעו, שהתעכבו אבותיהם ארבעים שנה במדבר, ושנפלו במלחמה לפני האמוריים, ושמנעו מלהלחם באומות

”וְאֶשְׁלַח מַלְאָכַיִם מִמִּדְבַּר קְרָמוֹת אֶל סִיחֹן מֶלֶךְ הַחִשְׁבוֹן דְּבָרֵי שְׁלוֹם לְאֹמֶר” (דברים פרק ב, כו)

שלשה טעמים: א. להראות לישראל שהיו סיחון ועוג עמים חזקים מאד, שלא פחדו להלחם בישראל, ומסרם ה' בידם. ב. ללמד לדורות שלפני שניגשים למלחמה יש לשלוח שליחי שלום. ג. להראות לישראל שדברי ה' יעמדו לעולם, ואף ששלח אליו דברי שלום, הקשה ה' את לבבו כדי שימסר ביד ישראל. (שאלה יד).

שאלה: כיון שה' ציוה על משה רבינו להלחם בסיחון, שנאמר ”רְאֵה נְתַתִּי בְיָדְךָ אֶת סִיחֹן מֶלֶךְ הַחִשְׁבוֹן הָאֱמֹרִי וְאֶת אֲרֻצּוֹ הַחֵל רָשׁ וְהַתְּגַר בּוֹ מִלְחָמָה”, מדוע שלח אליו משה דברי שלום, ומה היה עושה אם היה משיב לו גם סיחון בדברי שלום ופיוס. תשובה: משה רבינו נהג בזה כפי שעשה עם פרעה, להתרות בו תחילה הגם שידע שה' הקשה את לבבו, ועשה כך מחמת